

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЕЦЬ-СЛАВІСТ НОННА КОПИСТЯНСЬКА

Працюючи над створенням біобібліографічного покажчика “Нонна Копистянська”, я мала змогу ближче пізнати цю непересічну жінку – професора Нонну Хомівну Копистянську. Саме завдяки самобутності вченої-славіста нове бібліографічне видання вирізняється як своєю оригінальністю та незвичайним художнім оформленням, так і нестандартною структурою. На зібраний, систематизований і представлений у покажчику матеріал буду спиратись у своїй статті.

Всі, хто особисто знає Нонну Хомівну, не ймуть віри паспортним даним: народилася 18 квітня 1924 р. Цифра 75 аж ніяк не узгоджується з цією стрункою, підтягнутою жінкою зі жвавими рухами й енергійною ходою, яка, за вдалим висловом її колеги Г.Л.Рубанової, є постійним “генератором ідей”. Деякі з них вона намагається втілювати в життя, запалюючи інших, особливо молодь, вогнем своєї душі. Як приклад – організація нею міждисциплінарного науково-методологічного об'єднання-семінару “Проблеми художнього часу, простору, ритму”, який має міжнародний характер і до якого приєдналось уже близько 100 осіб.

Як і колись, активною залишається педагогічна діяльність професора (хоча працює лише на півставки), нею розроблені нові курси, зокрема курс методології історії та теорії літератури; збільшилась кількість молодих науковців, чийм керівником є Нонна Хомівна (п'ять аспірантів та три пошукувачі).

Що ж стосується наукової роботи, то спостерігається загалом її розширення, про що свідчить, зокрема, участь у міжнародних форумах найвищого рівня, зокрема з'їздах славістів: Н.Копистянська була активною учасницею IX Міжнародного з'їзду славістів у Києві (1983), XI – у Братиславі (1993) та XII – в Кракові (1998).

Судячи з матеріалів дискусії на братиславському з'їзді¹ та з листа доктора філологічних наук Інституту слов'янознавства РАН Л.Будагової,² виступи Н.Копистянської збирали значну аудиторію і викликали жвавий інтерес у світил славістичної науки.

На I Міжнародному конгресі чеського літературознавства в Празі (1995) вчена-славіст єдина представляла Україну, а за розвиток літературознавчої богемістики та популяризацію чеської літератури за межами Чехії її нагородили пам'ятною медаллю Ф.К.Шальди.

Як теоретика, що збагатила методикку аналізу та інтерпретації художнього твору в жанровому та часо-просторовому аспекті, Нонну Копистянську запрошували на різні міжнародні конференції, зокрема генологічні в Брно (Чехія, 1988, 1993); колоквиум з аналізу тексту “Мова і оповідь у Платонова” в Берн (Швейцарія, 1996), а також з окремими лекціями для ознайомлення з її методикою в Росію (Москва), Швейцарію (Берн), Словаччину (Пряшів), Чехію (Брно). Все активнішою стає її співпраця з ученими різних країн.

¹ Záznamy z diskusie k predneseným referátom: XI medzinárodný zjazd slavistov. Bratislava, 30 Augusta – 8 Septembra. 1993. Bratislava, 1998. Š.392–400.

² Нонна Копистянська. Біобібліографічний покажчик / Укладач М.Кривенко. Львів, 1999. С.42–43.

Професора Н.Копистянську приваблює нове, сучасне, тому не дивно, що вона взяла участь у міжнародних конференціях в Інсбруку (Австрія, 1997) і Дебрецені (Угорщина, 1998), організованих Віденським Інститутом дослідження австрійських та інтернаціональних літературних процесів. Ці конференції, як зазначила вчена в своїй автобіографії, відкрили для неї “нову сферу пізнання, пов’язану з використанням для філології можливостей інтернету та інтернетівського журналу”³. Дві статті дослідниці поміщені в інтернет-журнали “Trans”.

Мабуть, небагато знайдеться докторів наук, професорів з такою “простою”, майже лінійною біографією і водночас дуже складною, розгалуженою, об’ємною діяльністю.

Як же все починалось?

Вона не раз каже, що вважає себе щасливою, маючи право називати двох визначних людей великої душі – І.С.Свенціцького та О.В.Чичеріна – своїми Вчителями в педагогіці, науці і просто в житті.

Нонна Савчук, яка з 1952 р. стала Нонною Копистянською, у 1946–1951 рр. навчалась на слов’янському відділенні філологічного факультету, знанням чеської мови завдячує М.А.Пушкарю; знайомству з чеською літературою і захопленням нею – С.В.Маслякові, якого характеризує як “поета, перекладача, філософа, музикознавця, втілення мистецької божественності і великого ерудита”⁴. Вона була улюбленою студенткою, а потім аспіранткою (1951–1954, Інститут суспільних наук АН УРСР) видатного славіста, професора І.С.Свенціцького. В доробку Н.Копистянської чимало статей про вчених І.Свенціцького, О.Чичеріна, І.Лозинського, Я.Фішера.

У 1955 р. Нонна Хомівна Копистянська прийшла на кафедру зарубіжної літератури факультету іноземних мов Львівського державного університету ім. І.Франка, якою 25 років керував О.В.Чичерін, і незмінно працює там досі.

У 1955 р. захистила кандидатську дисертацію на тему “Закарпатська Україна в творчості Івана Ольбрахта”; у 1958 р. зарахована на посаду доцента.

У 1983 р. в Ленінграді захистила докторську дисертацію на тему “Жанрові модифікації в чеській літературі періоду становлення соціалістичного реалізму”; диплом доктора отримала в 1984 р. і в цьому ж році переведена на посаду професора.

Педагогічна робота завжди була для Нонни Копистянської основною, що відображено в її бібліографічній персоналії. Протягом багатьох років вона викладала історію зарубіжних літератур XIX–XX ст. на факультетах іноземних мов, філологічному, журналістичному, вела спецкурси і спецсемінари з німецької літератури. В загальні курси входили і слов’янські літератури, в тому числі чеська, яка домінувала в науковій діяльності вченої в галузі історії літератури.

Численні методичні й методологічні публікації Нонни Копистянської та її доповіді на конференціях свідчать про характерні для неї постійні пошуки незвичних, нестандартних методик, форм праці зі студентами (наприклад, її стаття і виступ на Все-союзному семінарі “Актуальні проблеми методики викладання дисциплін класичної філології і зарубіжної літератури” в Мінську (1981), в яких особлива увага приділена методиці проведення практичних занять з курсів літератури). Про співбесіди як форму іспиту вчена вела мову на регіональному науково-практичному семінарі з активних методів навчання у Львові (1989) і в Чернівцях; вагомими методологічними міркуваннями про структуру підручника з історії літератури викладені в її доповіді на міжвузівській науково-практичній конференції в Одесі (1993) і надруковані в збірнику статей “Від-

³ Нонна Копистянська. Біобібліографічний покажчик. С.21.

⁴ Там само. С.10.

родження мов і культур західних та південних слов'ян в Україні". Професор Н.Копистянська повернулась до цього питання на конференції в Інсбруку (1998) і, завдяки включенню її доповіді в інтернет-журнал "Trans", пропозиції побудови щодо підручника, який мав би бути поліфункціональним, стали широко відомі.

Те, що вже перші друквані праці дослідниці не пройшли непоміченими і відзначалися як серйозні дослідження, причому не тільки в Україні, видно з розділу "Література про Н.Копистянську". В процесі її наукової діяльності постійно знаходимо схвальні відгуки про публікації та виступи.

Рідкісним явищем в літературознавстві можна вважати кількість рецензій (їх 11!) на монографію Н. Копистянської "Жанрові модифікації в чеській літературі", які зібрані у покажчику під позицією "194". Їх авторами є відомі вчені Т.Мотилева, Я.Неєдла, Р.Питлік, І.Бернштейн та ін., і надруковані вони в таких солідних наукових виданнях як "Радянське літературознавство", "Советское славяноведение", "Вестник Московского университета", "Литературное обозрение", "Zagadnienia rodzajów literackich", "Česká literatura", "Literární měsíčník".

Вражає частота посилань на дану монографію у великій кількості досліджень та публікацій вітчизняних та зарубіжних учених (Р.Кузнецової, І.Денисюка, Р.Филипчикової, І.Шабловської та інших), що свідчить про актуальність і цінність концепцій та ідей, викладених у цій монографії, а також про те, що Н.Копистянська як вчений відома в багатьох країнах і що її праці "працюють", приносять користь.

Список використаних у бібліографічному покажчику періодичних видань відображає їхню широку географію і підтверджує високий науковий рівень дослідниці. Як приклад – річник відділу теорії Інституту світової літератури АН Радянського Союзу "Контекст", "Zagadnienia rodzajów literackich" – найбільш престижні видання з теорії літератури.

На особливу увагу заслуговує двомовне видання, яке за формою і змістом відходить від звичних стереотипів, створене колективом під керівництвом словацького вченого Д.Дюришина "Систематика меж – літературного процесса", в якому подано дослідження Д.Дюришина і обговорення солідними вченими, в тому числі Н.Копистянською, теоретичних концепцій, викладених у праці "Teória medziliterárneho procesu" (Братислава, 1985). Поруч з висловлюваннями цих учених поміщені маргіналії самого Д.Дюришина та його узагальнення, зокрема ті, що свідчать про його уважне ставлення до зауважень Н.Копистянської.

Дослідницю часто називають найбільшим знавцем творчості І.Ольбрахта в Радянському Союзі. Нонна Копистянська присвітила чеському письменникові не тільки кандидатську дисертацію, матеріал до якої доводилось добирати по крихтах, а й понад 30 статей, рецензій, відгуків, написаних пізніше, а також літературознавчу монографію "Иван Ольбрахт – человек, писатель, публицист" (Львів, 1991).

На зрозумілий, з мого боку, як укладача цього бібліографічного видання подив особливим зацікавленням ученою саме цим чеським письменником почула цікаву розповідь-аналіз творчих пошуків і знахідок у процесі дослідження художньої спадщини І.Ольбрахта. Дослідниця у своїй праці керувалася повчанням великого Гете: "Хто співця збагнуть бажає – в край співця нехай рушає". Знайомство з рідними місцями письменника в Чехії; неодноразові поїздки в Колочаву – закарпатське село, місце дії роману "Микола Шугай – розбійник"; вивчення Закарпаття та всього, що пов'язане з цим краєм у творчості І.Ольбрахта та інших чеських письменників; копітка робота над збиранням багатого фактичного матеріалу в архівах і в приватних осіб; зустрічі з рідними і близькими, які знали і пам'ятали чеського письменника;

дружні стосунки з чеськими дослідниками (Рудольфом Гавелом, Франтішкою Гавловою, Їржі Опеліком, Рудольфом Главою та ін.); власні спостереження дослідниці; упорядкування Н. Копистянською цікавого фотоальбому, світлини якого нагадують крок за кроком знайомство з І.Ольбрахтом як людиною і як письменником; ґрунтовне вивчення епістолярної спадщини; написання вченою чималої кількості статей, перевага і цінність яких у тому, що вони базуються на матеріалах, часто не доступних широкому загалові – ось що криється за кожною позицією у предметному покажчику під прізвиськом “Ольбрахт І.”.

Шлях, пройдений Н. Копистянською з метою розуміння письменницького феномену І.Ольбрахта, може бути прикладом всебічного вивчення творів одного письменника (в даному випадку – присвячених Закарпаттю) в руслі всієї його творчості, в широкому контексті розвитку чеської літератури в 20–30-ті роки і загальноєвропейської, порівняльному характері культур, розвитку жанрів: різновидів нарису, роману.

Звичайно, І.Ольбрахтом не обмежуються зацікавлення Н. Копистянської чеською літературою і визначення її місця в світовому красному письменстві. В покажчику понад 30 імен чеських письменників, серед них К.Новий, В.Ванчура, Ї.Волькер, К.Чапек та ін.

Для професора Н.Копистянської характерним є поєднання педагогічної і наукової діяльності, причому, якщо в педагогічній – чеська література входить тільки як частка загального курсу зарубіжної літератури ХІХ–ХХ ст., то в науковій вона є домінуючою; наявний синтез історії літератури з теорією літератури і в цьому руслі.

Учена-славист, доктор філологічних наук, професор Нонна Копистянська зустрічає своє 75-ліття, одержима роботою, сповнена творчих планів. Тож побажаємо шановній ювілярці міцного здоров'я, енергії в досягненні нових наукових вершин, завершення монографій про жанр, часо-простір, посібників з методології, брак яких особливо відчутний у сучасному літературознавстві та методиці викладання зарубіжної літератури. Творче реагування на потреби часу, прагнення передати свої знання і досвід молоді – характерні для професора Н.Копистянської риси, які можуть бути окреслені влучним висловом Антуана де Сент-Екзюпері: “Хто більше дає, більшим стає. Але має бути той, хто приймає. Адже давати – не означає втрачати”.

Маргарита КРИВЕНКО